

Ústup od tradičních plodin

V první polovině července přinesl Český statistický úřad zprávu „**Letošní plochy osevu a první odhad sklizně 2011**“. Uživatelé statistik již na ni netrpělivě čekali.

Podkladem pro výpočet odhadu sklizně jsou osevní plochy plodin získané z výsledků statistického šetření „Soupis ploch osevu k 31. květnu“ a hektarové výnosy zjištěné šetřením „Odhady sklizně zemědělských plodin k 20. červnu“. Tzv. „Odhady sklizně“ zveřejňuje ČSÚ během sezóny ještě další čtyři (srpen – listopad), výčet sledovaných plodin se částečně obměňuje v závislosti na období jejich dozrání a sklizně.

Vyšší sklizeň

První odhad úrody ČSÚ je uživateli neočekávanější. Současné s odhadem předpokládané sklizně jednotlivých druhů základních obilovin a řepky jsou zveřejňovány podrobné informace o vývoji a aktuální struktuře osevních ploch. V kontextu dalších informací národních i mezinárodních, např. o cenách a zásobách rostlinných komodit, ovlivňují často tyto údaje strategii realizace úrody.

Letošní sklizeň základních obilovin i řepky se odhaduje podle stavu k 20. červnu v porovnání se

skutečností loňského roku vyšší, přičemž u obilovin celkový nárůst sklizně o 6,1 % na 6,55 mil. tun souvisí výhradně s vyšším průměrným hektarovým výnosem (4,85 t/ha). Osevní plocha obilovin nepatrně klesla – na 1 350 tis. ha. U řepky je naopak předpokládán nárůst sklizně o 1,3 % na 1,06 mil. tun způsoben rozšířením osevní plochy – na 373 tis. ha. Výnos z hektaru zůstává na úrovni loňského roku (2,83 t/ha).

Více pšenice

Aktuálně je naší nejrozšířenější obilovinou pšenice ozimá, která zaují-

má 54,9 % z celkové plochy obilovin. V pořadí druhý je ječmen jarní, pěstovaný na 18,5 % ploch obilovin. Následuje kukuřice na zrno – 7,5 %, ječmen ozimý – 6,9 % a pšenice jarní – 3,9 %. Zbývajících 8,3 % ploch obilovin připadá dohromady na žito, oves, triticales, proso a další.

Do začátku šedesátých let minulého století bylo však druhové zastoupení základních obilovin v naší republice mnohem vyváženější. Například v poválečném roce 1946 bylo na největší ploše pěstováno žito (33,4 %), teprve pak následovala pšenice (26,8 %), oves (25,1 %) a ječmen celkem (13,8 %).

Útlum pěstování žita (z 33,4 % podílu na plochách obilovin v roce 1946 na 1,7 % v roce 2011) za současného rozšiřování ploch pšenice (z 26,8 % na 58,8 % ve stejném období) má řadu důvodů. Tím hlavním je změna stravovacích návyků – snížení spotřeby chleba, zvýšení spotřeby bílého pečiva, ale také snižování podílu žitné mouky při přípravě chleba až její úplné nahrazení moukou pšeničnou. Také ekonomické chování pěstitelů ovlivňuje rozšiřování ploch pšenice. Její pěstování patří v současné době k nejméně problémovým výrobám. Pšenice je také významnou exportní plodinou.

Snížení zastoupení pěstebních ploch ova (z 25,1 % v roce 1946 na 3,1 % v roce 2011) souvisí se stagnací výnosů a nižším užitím produkce v důsledku řádového poklesu stavu koní.

Podíl ploch ječmene se zvýšil ve stejných letech z 13,8 % na 25,4 %. Došlo k nárůstu ploch ječmene jarního, ale i ozimého, který se užívá převážně ke krmným účelům. Aktuální stavy hlavních druhů hospodářských zvířat s výjimkou drůbeže

Klesá druhová rozmanitost

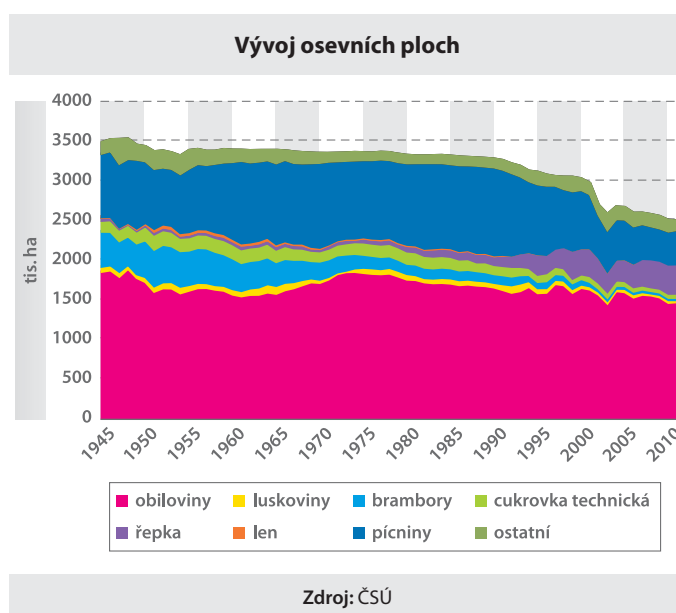
Celková výměra osevních ploch má trvale klesající trend. Od roku 1946 se snížila o 1 027 tis. ha na 2 488 tis. ha v roce 2011. Největší úbytek ploch – v pořadí absolutně – byl u žita, ova, brambor, pícnin na orné půdě, cukrovky, luskovin a lnu. Jejich úbytek byl částečně kompenzován rozšířením ploch – v pořadí absolutně – pšenice, řepky, ječmene, kukuřice na zrno a dalších olejnin. Klesá druhová rozmanitost pěstovaných plodin. V roce 2011 je obilovinami oseto 59,0 % a řepkou 15,0 % osevních ploch, takže na všechny ostatní druhy polních plodin včetně zeleniny zbývá pouze 26 % ploch.

jsou sice přibližně na úrovni stavů po válce nebo nižší, došlo však ke značnému zprůměrnění jejich výkrmu, tj. k vyššímu využívání jadrných krmných směsí.

Řepka v naftě

Druhou nejrozšířenější plodinou pěstovanou v současné době v republice je řepka. Z pohledu velkovýrobce jde o rentabilní plodinu s bezproblémovým odbytem (podíl biopaliv v naftě). V roce 2011 dosáhla její osevní plocha historického maxima 373 tis. ha. K významnému růstu jejich osevních ploch dochází přibližně od poloviny sedmadesátých let, přičemž tempo růstu bylo nejrychlejší v devadesátých letech (přírůstek plochy řepky v letech 1990–1999 činil 245 tis. ha). Nejvyšší meziroční přírůstek byl v roce 1999 – téměř 85 tis. ha.

Plochami řepky a obilovin nahrazují často zemědělské podniky, které ustoupily od chovu skotu, plochy pícnin na orné půdě. Nejvíce skotu se u nás chovalo v 80. letech, s čímž také korespondovaly v průměru největší plochy pícnin (1 060 tis. ha). V roce 2009 činila

plocha pícnin přibližně 37 % plochy 80. let. V posledních dvou letech došlo k mírnému nárůstu ploch plodin sklizených na zeleno (letos 423 tis. ha). S rozvojem bioplynových stanic se však částečně mění účel pěstování i druhové zastoupení těchto plodin. Snižuje se podíl víceletých pícnin (jetele červeného a vojčesky) a zvyšuje se podíl kukuřice. Pro sklizeň biomasy k energetickým účelům se zatím spíše experimentálně zařazují i druhy u nás méně běžné (např.: šťovík, ozdobnice čínská).

Málo brambor

Významně se snížily plochy okopanin. U obou hlavních druhů, brambor i cukrovky technické, byly v průměru nejvyšší produkční plochy v 50. letech, kdy u brambor činily 446 tis. ha a u cukrovky 177 tis. ha. Historicky nejnižší plocha pro pěstování brambor je vykázána v roce 2011 – pouze 26 tis. ha, pro pěstování cukrovky technické v roce 2008 – 50 tis. ha. V porovnání s 50. lety se u bram-

bor jedná o pokles 94,1 %, u cukrovky je to o 71,5 %. U brambor došlo k zásadnímu poklesu jejich využití nejen pro účely krmné, ale i pro lidskou spotřebu. V roce 2009 je uváděna minimální spotřeba na obyvatele v ČR – 64,9 kg brambor, maxima bylo dosaženo v roce 1950 – 145,9 kg.

Ústup od pěstování tradiční české plodiny, cukrovky technické, je spojen zejména po roce 1989 s problémy realizace této komodity na českém i mezinárodním trhu.

Také plochy českého lnu poklesly v roce svého minima (2008) v porovnání s průměrem 50. let až o 96,7 % na 1,3 tis. ha.

Plodinou, která naopak v porovnání s 50. lety znásobila svou produkční plochu (v roce 2011 činí přes 31 tis. ha), je mák. V České republice tradičně pěstovaný potravinářský mák je pro pěstitele ziskovou vývozní komoditou a naše republika patří mezi nejvýznamnější producenty potravinářského máku na světě.

Renata Vodičková
oddělení statistiky zemědělství
a lesnictví

Mezinárodní srovnání odhadovaných hektarových výnosů a sklizní (červenec 2011)

	Pšenice celkem			Ječmen celkem			Řepka		
	plocha (tis. ha)	výnos (t/ha)	sklizeň (tis. t)	plocha (tis. ha)	výnos (t/ha)	sklizeň (tis. t)	plocha (tis. ha)	výnos (t/ha)	sklizeň (tis. t)
EU27	22 071	5,8	128 547	12 386	4,5	55 406	5 972	3,2	19 093
Česká republika	863	5,2	4 456	373	4,4	1 651	373	2,8	1 056
Slovensko	332	4,2	1 388	135	3,5	466	166	2,2	370
Rakousko	284	5,1	1 461	160	4,7	754	52	3,4	175
Německo	3 247	7,6	24 605	1 628	6,2	10 156	1 385	4,1	5 734
Polsko	2 443	4,1	9 994	1 112	3,2	3 544	673	3,1	2 096
Francie	4 970	7,3	36 200	1 732	6,6	11 429	1 625	3,5	5 651
Velká Británie	1 937	8,1	15 701	926	6,0	5 586	691	3,5	2 409
Maďarsko	1 095	4,3	4 681	291	3,8	1 096	285	2,5	715
Rumunsko	1 872	2,7	5 148	455	2,4	1 078	466	1,8	857
Podíl ČR na EU27 (%)	3,91	x	3,47	3,01	x	2,98	6,25	x	5,53

Zdroj: ČSÚ